

Lisansüstü Eğitim

Profesyonel Gelişim, Bilimsel Araştırma ve Kalkınma

Halil IŞIK

Prof. Dr. Halil IŞIK

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM
Profesyonel Gelişim, Bilimsel Araştırma ve Kalkınma

ISBN 978-625-8897-52-4

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2026, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Özgürel
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Lisansüstü eğitim toplumların kalkınmasında stratejik öneme sahiptir. Lisansüstü eğitim profesyonel gelişim, bilimsel araştırma ve kalkınma için işlevleri olan bir eğitim uygulamasıdır. Geçmiş yıllarda daha çok gelişmiş batı ülkelerinde yaygın olan lisansüstü eğitim uygulamaları günümüzde dünya çapında farklı ülkelerde de nicelik olarak oldukça yaygınlaşmış bulunmaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerin lisansüstü eğitiminden maksimum fayda sağlayabilmek, insan kaynaklarını etkili kullanabilmek ve kamu kaynaklarının israfından kaçınmak için ülke ve toplum ihtiyaçları doğrultusunda planlama yapmaları önem arz etmektedir. Toplumsal talep yaklaşımı gelişmiş ve dengeli bir ekonomik yapıya sahip ABD gibi toplumlarda iyi iş görebilir. Gelişmekte olan ülkelerde bu durum beraberinde işsiz lisansüstü mezunu uzman ya da doktorların kendine uygun iş bulamadığı durumları oluşturabilir. Uygun alanda ihtiyaç olduğu kadar lisansüstü eğitim imkânı oluşturulması önem arz etmektedir.

Bu çalışmada yer alan şekilleri tasarlayıp uygulamaya geçiren ve çalışmayı dil, anlatım ve imla açısından inceleyen ve düzeltme işlemlerini yapan yeğenim Dr. Gizem TAYLAN YALÇIN'a en içten teşekkürlerimi sunar; sağlık, mutluluk ve başarılar dilerim.

Bu çalışmanın dizgi ve basımını gerçekleştiren Pegem Akademi ailesine en içten teşekkürlerimi bir borç bilirim. Çünkü onlar bu süreçte gerek profesyonellikleri gerekse gösterdikleri ilgi, alaka ve yakınlıktan dolayı çok büyük motivasyon kaynağı oldular.

Profesyonel gelişim, bilimsel araştırmayı ve kalkınmaya hizmet eden bir lisansüstü eğitim yapılanmasına sahip olma dileğiyle...

Saygılarımla,

Ekim, 2026, VAN

Prof. Dr. Halil IŞIK, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0002-5305-0744

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
-------------	-----

1. BÖLÜM TEMEL KAVRAMLAR

Giriş	2
Lisansüstü Eğitim Kavramı	3
Lisansüstü Eğitimin Amaç, İşlev ve Kapsamı	6
Lisansüstü Eğitimin Temel İlkeleri.....	8
Lisansüstü Eğitimin Doğası ve Karakteristikleri	9
Değişim Sürecinde Lisansüstü Eğitim	12
Lisansüstü Eğitimin Sorunları	14
Özet	15
Tartışma Soruları	16

2. BÖLÜM LİSANSÜSTÜ EĞİTİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Giriş	18
Eski Çağlar: Üniversite ve Lisansüstü Eğitim	18
Lisansüstü Eğitimin Gelişmesinde Alman Ekolünün Rolü	19
Birinci Dünya Savaşı ve Sonrası Alman ve Amerikan Lisansüstü Eğitimi	20
1930'lu Yıllardan İtibaren Amerikan Üniversiteleri ve Lisansüstü Eğitim	21
İkinci Dünya Savaşı ve Lisansüstü Eğitim.....	23
II. Dünya Savaşı Sonrası Lisansüstü Eğitime Disiplinlerarası Yaklaşım	23
1968 Öğrenci Olayları ve Lisansüstü Eğitime Etkileri	25
COVID 2019 Pandemisinin Lisansüstü Eğitime Yansımaları	27
Özet	28
Tartışma Soruları	29

3. BÖLÜM LİSANSÜSTÜ EĞİTİMİN KURAMSAL TEMELLERİ

Giriş.....	31
Geleneksel Lisansüstü Eğitim Kuramları	31
Sosyal Öğrenme Kuramı	34
Lisansüstü Öğrenci Gelişiminin Temellendirilmiş Kuramı.....	35
Lisansüstü Eğitim Kuramı Olarak Dönüştürücü Öğrenme Kuramı	36
Lisansüstü Eğitimde Farklı Alanlara Yönelik Kuramlar: Lisansüstü Tıp Eğitimi Kuramları	37
Özet	39
Tartışma Soruları	39

4. BÖLÜM

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÇALIŞMA ALANLARI

Giriş	41
Yüksek Lisans Derecesine Yönelik Programlar	42
Doktora Derecesine Yönelik Programlar	43
Lisansüstü Çalışma Alanları	44
Disipliner Bir Yaklaşım Olarak Lisansüstü Eğitim	46
Lisansüstü Eğitimin Geleceğine İlişkin Kestirimler	47
Özet	49
Tartışma Soruları	50

5. BÖLÜM

LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLER VE ÖĞRENCİ İŞLERİ

Giriş	52
Lisansüstü Eğitim Öğrencileri	52
Lisansüstü Eğitimde Öğrenci Başarısı	56
Lisansüstü Öğrencilerin Yaşamı	57
Lisansüstü Öğrenci İşleri	57
Lisansüstü Eğitimde Öğrenci İşlerinin Örgütsel Yapısı	60
Lisansüstü Öğrenci İşleri Yöneticilerinin Yeterlikleri	61
Öğrenci Yönetimi	63
Lisansüstü Eğitim Öğrenci Bilgi Sistemi	63
Özet	64
Tartışma Soruları	65

6. BÖLÜM

LİSANSÜSTÜ EĞİTİMDE ÖĞRENCİ RUH SAĞLIĞI VE HİZMETLERİ

Giriş	67
Lisansüstü Öğrencilerin İyi Oluş Hali ve Ruh Sağlığı	68
Lisansüstü Eğitim Öğrencileri ve Stres	69
Lisansüstü Eğitim Öğrencilerinin Ruh Sağlığı	70
Ruh Sağlığı Sorunlarının Neden Olduğu Etkiler	72
Lisansüstü Öğrencilerin Ruh Sağlığını Destekleyici Etkinlikler	73
Lisansüstü Öğrencilerin Ruh Sağlığı Tedavileri	75
Özet	76
Tartışma Soruları	77

7. BÖLÜM

LİSANSÜSTÜ EĞİTİMDE KALİTE (NİTELİK)

Giriş	79
Lisansüstü Eğitimde Kalite.....	80
Yükseköğretimde ve Lisansüstü Eğitimde Kalite Kültürü.....	82
Lisansüstü Eğitim Öğrencilerinin Programı Bırakma Nedenleri	83
Lisansüstü Eğitimin Ekonomik Getiri Bağlamında Kalitesi.....	86
Özet	87
Tartışma Soruları	88

8. BÖLÜM

LİSANSÜSTÜ EĞİTİMİN SOSYALLEŞME VE SÜREÇLERİYLE İLİŞKİSİ

Giriş	90
Lisansüstü Eğitimde Sosyalleşme	91
Lisansüstü Eğitim Öğrencileri İçin Sosyalleşmenin Rolü	92
Sosyal Anlayış, Sosyolojik Sorgulama ve Lisansüstü Eğitim	94
Sosyal Tabakalaşma, Sosyal Hareketlilik ve Lisansüstü Eğitim.....	94
Lisansüstü Eğitim Kültürü	95
Lisansüstü Eğitim ve Evlilik Müessesesi	97
Özet	99
Tartışma Soruları.....	99

9. BÖLÜM

LİSANSÜSTÜ EĞİTİMDE DANIŞMANLIK

Giriş	101
Lisansüstü Eğitimde Danışmanlık	101
Lisansüstü Eğitimde Danışman Belirleme Süreci	104
Danışman Öğrenci Etkileşimi.....	104
Öğrenci Gözünde Danışman Kimdir?.....	108
Lisansüstü Eğitimde Olumsuz Danışman Tipleri	109
Yabancı Lisansüstü Öğrencilere Danışmanlık.....	112
Lisansüstü Eğitimde Öğrenci Eş Danışmanlığı ve İkili Danışmanlık	115
Lisansüstü Eğitimde Öğrenci Danışman İlişkilerinde Sorunlar	116
Özet	117
Tartışma Soruları	118

10. BÖLÜM**LİSANSÜSTÜ EĞİTİMİN ULUSLARARASILAŞMASI**

Giriş	120
Uluslararasılaşma, Globalleşme ve Lisansüstü Eğitim	120
Uluslararası Lisansüstü Öğrencileri	122
Uluslararası Eğitim ve Öğrenci Akışları.....	123
Lisansüstü Eğitim Programlarının Uluslararasılaşması	125
Avrupa Birliği Bağlamında Lisansüstü Eğitimde Uluslararasılaşma	125
Yabancı Lisansüstü Eğitim Öğrencilerinin Diploma Sonrası Ülkede İstihdamı	127
Yabancı Öğrenciler ve Ekonomi.....	128
Özet	130
Tartışma Soruları.....	130

11. BÖLÜM**LİSANSÜSTÜ EĞİTİMİN FİNANSMANI, ÖRGÜTSEL YAPISI VE YÖNETİMİ**

Giriş	132
Lisansüstü Eğitimin Finansmanı.....	132
Lisansüstü Eğitimin Finansmanına İlişkin Politikalar	133
Lisansüstü Eğitimin Örgütsel Yapısı: Enstitü, Okul, Ofis veya Kurum	134
Lisansüstü Eğitimin Örgütsel Yapı Açısından Özellikleri.....	137
Enstitü mü? Enstitüler mi?	138
Oryantalist Yönetim Anlayışındaki Beş Davranış Perspektifinden Lisansüstü Eğitim Yönetime İlişkin Öneriler.....	138
Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde İnsan Kaynaklarının Yönetimi	140
Lisansüstü Eğitim Örgütünün İşlevselliği ve Donanımı	141
Özet	142
Tartışma Soruları.....	143

Kaynakça.....	144
----------------------	------------

1. BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

Bölüm Amacı

Bu bölümün amacı lisansüstü eğitime ilişkin temel kavramaları açıklamak olarak belirlenmiştir. Lisansüstü eğitim çok boyutlu bir kavramdır. Daha çok toplumun sorunlarını çözmeye yönelik teknik, yenilik ve liderlik alanlarında üstün nitelikli insan gücü yetiştirme işlevi ön plana çıkmaktadır. Lisansüstü eğitim sonucunda bağımsız araştırma kabiliyetine sahip uzmanların yetiştirilmesi söz konusudur. Lisansüstü eğitimin bireysel ve toplumsal faydaları söz konusudur. Bilimin uluslararasılaşmasında lisansüstü eğitimin rolü yadsınamaz.

Öğrenme Hedefleri

1. Lisansüstü eğitim kavramını açıklamak.
2. Lisansüstü eğitimin amaç ve işlevlerini tartışmak.
3. Lisansüstü eğitimin kapsamına ilişkin açıklamalar yapmak.
4. Lisansüstü eğitim ve bilimin uluslararasılaşması arasındaki ilişkiyi tartışmak.
5. Lisansüstü eğitim ilkelerini tartışmak.
6. Lisansüstü eğitimin karakteristiklerine ilişkin açıklamalar yapmak.